

BÉKE MINDEN ÁRON

Oroszország ukrajnai inváziója a magyar kormány diskurzusában

Dudlák Tamás

tudományos munkatárs

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Kortárs Arab Világ Központ

ORCID 0000-0003-3650-2590

Dol:

10.15170/PSK.2023.04.02.04

Publikálva: 2023.12.17.

Hivatkozás:

Dudlák, Tamás (2023): Béke minden áron. Oroszország ukrajnai inváziója a magyar kormány diskurzusában. *Pólusok*, 4(2), 56-79.

Támogatói Információk:

A tanulmány a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj 2023 támogatásával készült.

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi - ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

 CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

Oroszország 2022-ben indult Ukrajna elleni támadása kihívás elé állította az alapvetően orosz-párti és ukrán-ellenes magyar kormányzati politikát. A háború előtt a magyar kormány a romlatlan Kelet és a hanyatló Nyugat diskurzusát alkalmazta. Feltételezésem szerint ez a keretezés továbbra is a magyar kormány külpolitikai diskurzusának az alapját képezi, mivel a kormányzati kommunikáció a korábbi nyugatellenes diskurzusába beillesztette az orosz-ukrán háború nyomán kibontakozó válságot. Ugyanígy az orbáni magyar külpolitika korábban alkalmazott és hangoztatott elveinek (szuverenitás és nemzeti érdek védelme, pragmatizmus, kölcsönös tisztelet, költséghaszonelv) a kontinuitásáról beszélhetünk.

Kulcsszavak: Magyarország, Oroszország, Ukrajna, diskurzus

Bevezetés

A 2022. február 24-én Ukrajna ellen megindult orosz invázió fordulópontnak tekinthető a modern európai történelemben. Az előzetes figyelmeztetések ellenére az orosz invázió tényleges megindulása sokakat meglepett. Magyarországon ezzel párhuzamosan zajlott a választási kampány, amely a választások napjáig, 2022. április 3-áig tartott. Az új geopolitikai helyzet tehát a választások előtt bő egy hónappal alapvetően változtatta meg a kampány tematikáját. A szomszédban zajló háború a választók problématérképén az első helyre a béke, a biztonság és az Ukrajnával, a háború elől menekülőkkel való szolidaritás kérdését helyezte, a háborúhoz való viszonyulás elkerülhetetlenül a legfontosabb témává vált (Dull, 2022). A választást végül a kormánypártok óriási fölényrel nyerték, történetük legnagyobb arányú győzelmét szerezték meg az először közös listán induló ellenzéki összefogással szemben (Török, 2022). A háború kérdésköre mint alapvetően külpolitikai kérdés – ám számos belpolitikai és identitáspolitikai implikációval – tehát számottevően hozzájárult a belpolitikai viszonyok átalakulásához.

A nyugati világ soha nem látott egységben ítélte el Oroszország katonai agresszióját, és a legtöbb ország aktívan és tevőlegesen is fellépett az ukrán ellenállás támogatása érdekében. Bár elítélő nyilatkozatok a magyar politikai vezetés részéről is születtek, Magyarország mindeddig nem támogatta Ukrajnát fegyverekkel, sőt, több tekintetben és több alkalommal az Európai Unió és a NATO közös fellépését is módosította, illetve késleltette. Ezzel párhuzamosan a magyar kormány továbbra is kiváló kapcsolatokat ápol az orosz vezetéssel. Mindezen politikai cselekvések és az ezt alátámasztó politikai diskurzus miatt Magyarország tehát kivételes esetnek számít a maga „különutas” politikájával a nyugati világon belül.

A magyar kormány ukránjai háborúval kapcsolatos álláspontjának vizsgálata azért is fontos, mert Orbán Viktor Magyarországa az utóbbi egy évtizedben bizonyos ügyekben igazodási pont lett az Európai Unióban, illetve a nyugati világban. E tekintetben Orbán leginkább EU-kritikus, populista, Putyin-párti és bevándorlás-kritikus politikájával hívta fel magára a figyelmet. A rendszer politikai kommunikációja a rendszer stabilitásának egyik legfontosabb forrása, az egyes üzenetek és a belőlük formálódó világkép feltárása segíthet a rendszer támogatottságának okait, működési mechanizmusait megérteni.

A kutatás fókuszai és forrásai

Jelen tanulmány az orosz invázió által felvetett külpolitikai dilemmákkal és annak magyar kormányzati értelmezési lehetőségeivel foglalkozik. Az ukrán háború jelentős kihívás elé állította az Oroszországgal alapvetően baráti, Ukrajnával viszont konfliktusos viszonyt ápoló magyar kormány politikáját. Alapvető kérdésként merül fel, hogy a magyar kormány miként tematizálta az Ukrajnában 2022 óta zajló háború tényét? Mivel indokolható a magyar kormány Ukrajnával szembeni passzív és az Oroszországgal szembeni megértő álláspontja? Az indokok feltárása érdekében a kormányzati szereplők politikai kommunikációját érdemes megvizsgálni. Feltételezésem szerint azonban a magyar kormány az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos értelmezéseit, kommunikációját hatékonyan beépítette korábbi nyugatellenes keretébe, így csupán a korábbi kapcsolatok részleges korrekciójára került sor, vagyis a nyugatellenes diskurzusban folytonosságot lehet megfigyelni.

A kritikai diskurzuselemzés segít feltárni és értelmezni a nyelvi kifejezőmódok mögött rejlő társadalmi-kulturális közeg, hatalmi érdekeket és ideológiákat. Az ideológiai elemzés révén megérthető, hogyan tükröződnek vissza a társadalmi normák és értékek a mindennapos politikai kommunikációban. Míg az ideológia valamilyen kifejtett modern kori eszmerendszert takar (konzervativizmus, populizmus), addig a diskurzus az éppen adott pillanat (esemény vagy jelenség) értelmezését szolgálja. A kritikai diskurzuselemzés a narratívákra, vagyis történetekre, elbeszélésekre, világmagyarázatokra helyezi a hangsúlyt, amelyek kijelölik a diskurzus központi részét. Egy belső logikával bíró narratíva keretrendszer alkot, amely

képes a jelen magyarázatára, víziót kínál a jövőre vonatkozóan, és a politikai célokat kézzelfoghatóbbá teszi a célközönség számára (Dudlák, 2023).

A kritikai diskurzuselemzés különös tekintettel van az olyan nyelvi konstrukciókra, amelyek sajátos jelentéstartalmat kölcsönöznek az értelmezni kívánt eseményeknek, jelenségeknek. Ezek közé tartoznak a különféle állandósult (jelzős) szókapcsolatok. Hogy mélyebb megértést nyerjünk a szövegek társadalmi és kulturális jelentéseiről, érdemes még a diskurzus alakítója által előhívott toposzokra, ismétlődő témákra és motívumokra is figyelmet fordítani.

Mivel alapvetően friss fejleményekről van szó, ezért kevés tanulmány foglalkozott átfogóan Magyarország orosz-ukrán háborúval kapcsolatos álláspontjával, az egyes politikai döntések okaival és az azokat alátámasztó kormányzati diskurzussal. Az egyes részkérdésekre vonatkozóan viszont a sajtó, a közvéleménykutatások, illetve a hivatalos kormányzati kommunikáció bőséges anyagot szolgáltat. Így ez a kutatás forrásbázisként angol és magyar elemző dokumentumokra, jelentésekre és a magyar sajtóban megjelent közlésekre (beleértve a kormány hivatalos sajtóközleményeit is) támaszkodik, és különös hangsúlyt fektet az Orbán-kormány ideológiai hátterének vizsgálatára. Mivel Orbán Viktor nyilatkozatai alapvető szerepet játszanak a rendszer diskurzusának meghatározásában, ennek megfelelően a cikk nagymértékben támaszkodik a miniszterelnököknek a tárgyalta témával kapcsolatos közléseire.

Madlovics és Magyar (2023) tanulmánya a magyar kormány háborúval kapcsolatos politikáját a szerzőpáros által korábban kidolgozott keretrendszerben próbálta elhelyezni. Eszerint az orbáni Magyarország egy maffiaállam, és a politikai elit körül szerveződő klientúra-hálózat gazdasági és ideológiai érdekei magyarázzák a külpolitikai lépéseit is (például az ún. keleti nyitást, illetve az Oroszország iránti elkötelezettséget). Mindezek mellett azonban a tanulmány számos fontos aspektusról (alternatív magyarázatok, egyéb diszkurzív elemek) nem tesz említést, így például a szerzők által alkalmazott értelmezési keretrendszer a geopolitikai tényezőket háttérbe szorítja.

Ádám Zoltán tanulmánya (2023) a geopolitikai tényezők helyett szintén az Orbán- és Putyin-rendszer közti ideológiai hasonlóságból vezeti le a magyar kormány Oroszország irányában megértő álláspontját. A szerző amellet érvel, hogy Orbán a háborút használja hatalmának kiterjesztésére, ez pedig a rendszert közelíti a Putyin-féle autokrata kormányzás mintájához. Meglátásom szerint viszont a háború nem szükséges feltétele annak, hogy Orbán az elmúlt másfél évben folytassa hatalmának megszilárdítását. A 2022. áprilisi fölényes választási győzelem ugyanis elegendő legitimációt ad a kormánynak és lehetővé teszi ennek megvalósítását.

Merabishvili (2023) tanulmánya kimutatta, hogy Orbán orosz-ukrán háborúról szóló diskurzusa összhangban van az Orbán – és a magyar kormány – által használt korábbi diskurzusokkal. A szerző Orbán álláspontját három földrajzi léptékbe sorolja: lokális (Kárpátalja), nemzeti (magyar belpolitika) és globális

(geopolitika). Ez a tanulmány tehát több szempontból is közelít a kérdéskörhöz, és az elmúlt másfél éves időszak kiváló összefoglalását adja. Ugyanakkor a 2022. február óta tartó orosz-ukrán háborúval kapcsolatos orbáni külpolitika nem csupán három perspektívából elemezhető, a helyzet teljesebb megértéséhez a közvélemény szerepét is ki kell emelni, illetve érdemes a Magyarországon fellelhető háborúval kapcsolatos diskurzusok sokrétűségére is rávilágítani.

A tanulmány először az Orbán-rendszer 2022-es orosz-ukrán háború előtti nyugatellenes diskurzusának főbb elemeit tárgyalja a. Ezt követően az elemzés részletesen foglalkozik a magyar kormány háborúval kapcsolatos diskurzusának elemeivel, és példákon keresztül mutatja be, hogy a magyar kormány hogyan látja Ukrajna, Oroszország, az Európai Unió, az Egyesült Államok, illetve Magyarország szerepét a háború és az ahhoz kötődő geopolitikai rivalizálásban. A diskurzus elemzését követi azon lehetséges okok és magyarázatok feltárása, amelyek Magyarország orosz-ukrán háborúhoz való viszonyulását meghatározzák. A tanulmány kitekintéssel zárul, amely a magyarországi „különutas” politikai diskurzus és cselekvés lehetséges költségeit és kockázatait veszi számításba.

A nyugatellenes narratíva a háború előtt

A Fidesz-kormányok kommunikációjának egyik legfőbb eleme, hogy állandó „szabadságharcot” folytatnak és ellenpólust képviselnek a „nyugati” állásponttal szemben. Ennek domináns témái és fókuszpontjai 2010 óta többször változtak.

1. Gazdasági: Amikor a Fidesz 2010-ben először került kétharmados többséggel hatalomra, a 2008-as világgazdasági válság káros hatásai álltak a kormányzati értelmezések középpontjában. A „gazdasági szabadságharc” és az unortodox gazdaságpolitika révén az Orbán-kormány kilábalhatott a gazdasági válságból, és egyúttal csökkenthette a nyugati pénzügyi intézetektől (IMF, Világbank) való függőségét.

2. Szociális és demográfiai: 2014-től a Nyugattól való kulturális és identitásbeli különbségek hangsúlyozása a migrációs válság 2015-ös kirobbanásával, a „nyugati típusú” multikulturalizmus elutasításával új szintre lépett.

3. Kulturális és életmódbeli: A 4. Orbán-kormány idejére (2018–2022), ahogy a migrációs kérdés láthatósága és relevanciája csökkent, az életmóddal kapcsolatos kérdések (gender, szexuális kisebbségek, „woke” és BLM-mozgalom) kerültek a magyar kormány nyugatellenes diskurzusának középpontjába. Az eddigi témákat összekapcsoló állítás szerint Európa „beteg”, hanyatlóban van, képtelen önmaga demográfiai fenntartására (mivel teret enged bizonyos „devianciáknak” és a migráció szorgalmazása révén az eltérő kultúrájú embereknek), így elvesztette vezető szerepét a globális gazdasági versenyben. E problémák kezelésére a magyar kormány – az európai főszóval ellentétben – saját konzervatív, nemzeti és keresztény politikai ideológiát és intézkedésrendszert (családpolitika, gyermekvállalás ösztönzése, a

bevándorlás elutasítása, a társadalmi nemek és szerepek konzervatív szemlélete) alakított ki.

4. Egészségügyi és biológiai: A Covid-19 járvány kezelése a Fidesz-kormány számára a nyugatellenes kommunikáció újabb példája volt. Az ellenzéki pártok és az uniós országok közül sokan csak a nyugati országokban kifejlesztett oltóanyagokat fogadták el. A kormány azt tűzte ki célul, hogy minél hamarabb beszerezze az oltóanyagokat, illetve korábban a maszkokat és a lélegeztetőgépeket, ezért részben Oroszországtól és Kínától vásárolta meg ezeket. A Fidesz kommunikációja az ellenzéket az oltásellenesek táborába szorította, az Uniós intézményeket és vakcinabeszerezéseket pedig késedelem és felelőtlenség miatt bírálta. A 2021-es év végére a járványkezelés mint téma fontossága csökkent a választók problématérképén. A közelgő választásokra készülve a kormány megpróbálta a szexuális kisebbségek és a gyermekvédelem témáját előtérbe helyezni, de az ukrajnai háború miatt ezek a témák narratív szempontból háttérbe szorultak (Dudlák, 2023).

5. Politikai, gazdasági és biztonsági: A háború (és az ahhoz kapcsolódó kérdések) új kihívásként, új témaként jelenik meg a Fidesz diskurzusában, amelyben egy sajátos „magyar” világképet jelenít meg, ugyanakkor a Nyugat és az Európai Unió kritikájának is elegendő teret biztosít. A háború kérdése sok korábban már érintett témát kapcsolt össze. Az alábbiakban a tanulmány ezen sajátos „magyar” álláspont elemeit veszi sorra.

A háborúval kapcsolatos diskurzus elemel

A magyar kormány álláspontjának „fejlődése”

A 2022. február 24-én megindult orosz invázió Magyarországon is meglepetésként érte a politikai döntéshozókat. Orbán február elején Moszkvában tárgyalt Putyinnal, és hazatérve azt nyilatkozta, hogy sikerült a fegyveres konfliktust megelőzni. Az új helyzetben a választások előtt álló kormánypárt néhány napig nem foglalt el markáns álláspontot. Az ellenzék sem alakított ki egyértelmű viszonyulást a kérdéshez, azon kívül, hogy szolidaritásáról biztosította Ukrajnát.

A miniszterelnök első megnyilvánulásaiban „stratégiai nyugalomra” intett (Hirado.hu, 2022), vagyis amellet érvelt, hogy a felfokozott hangulatban a kedélyek lehűtésére, a hirtelen és észszerűtlen reakcióktól való tartózkodásra van szükség. Orbán az Ukrajna elleni totális támadásra távolságtartóan reagált. Alapállítása szerint Magyarországnak ki kell maradnia a konfliktusból, mivel „ez nem a mi háborúnk”, hanem két testvérnép belharcáról van szó.

A kormányzati diskurzus eleinte a háborús veszély, az eszkaláció témája köré épült. Orbán ekkoriban a magyar-ukrán határ mentén személyesen felügyelte a humanitárius és katonai előkészületeket, és kifejtette, hogy „Kárpátalján is lesznek katonai cselekmények, ezért fel kell készülni, hogy kezelni tudjuk ezeknek a

következményeit” (Tóth-Biró, 2022). A magyar határ és általában Magyarország védelmére hivatkozva a miniszterelnök elutasította, hogy a magyar hadsereg katonai felszereléseket vagy akár fegyvereket küldjön Ukrajna megsegítésére. „Az ország most nem tud mások számára katonákat nélkülözni.” – állította (Tóth-Biró és Klág, 2022). Vezető kormánypárti politikusok ugyanígy elutasították azt is, hogy Magyarországon keresztül más országok fegyvereket szállítsanak Ukrajnának. Az érvelés szerint ez ugyanis azzal a veszéllyel fenyegetne, hogy „ezek a szállítmányok erőszakos katonai akciók célpontjává válhatnak” (Mandiner, 2022).

Ahogy a háború a 2022. április 3-ai parlamenti választások legfontosabb témájává vált, úgy a Fidesz-kampányban az ellenzék egyre inkább a „háborúpárti” oldalra sodródott. Ehhez járult hozzá az ellenzéki közös miniszterelnökjelölt, Márki-Zay Péter szerencsétlen kijelentése, miszerint NATO-határozat esetén leendő miniszterelnökként akár magyar katonákat is küldene Ukrajna megsegítésére (Partizán, 2022). A Fidesz kommunikációja ezek után úgy értelmezte a kibontakozó eseményeket, hogy a választás tétje a háború vagy a béke (Gábor és Kovács, 2022). Ahogyan Orbán fogalmazott 2022. március 31-én: „Ha a baloldal nyerne a vasárnapi választáson, akkor azonnal megkezdődnének a fegyverszállítások Ukrajnába.” (Gábor és Kovács, 2022) Orbán Viktor világossá tette, hogy a magyar ellenzék felelőtlen politikája (az Ukrajnának nyújtani kívánt fegyveres segítség) veszélyezteti az Oroszországból érkező magyarországi kőolaj- és földgázellátást, illetve az energiahordozók árának alacsonyan tartását (Tóth-Biró, 2022). Szijjártó Péter külügyminiszter 2022. március 30-ai nyilatkozata szerint létrejött az együttműködés Zelenszkij és Márki-Zay Péter között, és az ukrán elnök a magyar választások eredményének tükrében várja a fejleményeket (Barnóczy, 2022). Erre az értelmezésre erősített rá Orbán Viktor a 2022. április 3-án tartott választási beszédében, amelyben szarkasztikusan még az ukrán elnököt is a Fidesz-kampány ellenlábásának nevezte (HírTV, 2022).

A kormányzati kommunikáció már a háború legelején szembe állította egymással az Ukrajnával való szolidaritást és a magyarok anyagi jólétének fenntartását. Ebben a dilemmában a Fidesz-kommunikáció gyakorlatilag két áldozatot tett méltóan (Merabishvili, 2023: 7): az ukránok áldozatvállalását a hazájukért vívott harcban, valamint a magyarok anyagi áldozatvállalását a háború negatív következményeiért (pl. energiaáremelkedés). A dilemma hamar eldőlt a magyarok anyagi érdeke javára: a kormány kifejtette, hogy „Nem hagyjuk, hogy a háború árát a magyar családokkal fizettségük meg.” (Orbán, 2022a) A döntéshez a morális felmentést az az érv adta, hogy „Nem tudunk segíteni úgy, hogy tönkre tesszük magunkat.” (Kormány, 2022) A kijelentés arra utal, hogy Ukrajna fegyveres megsegítése esetén nem valószínű, hogy Magyarország továbbra is kap Oroszországból földgázt, emiatt pedig gazdasági válságba kerül és képtelenné válik Ukrajna további támogatására. (A magyar támogatás a kezdetektől fogva egyébként kimondottan a humanitárius segítségnyújtásra szorítkozik.)

Ahogyan az Ukrajnának nyújtott nemzetközi katonai segítyezés egyre komolyabb méreteket öltött, Orbán a választási kampányban alkalmazott populista polarizációs technikát a nemzetközi térbe emelte (Merabishvili, 2023: 9), így a kormánypárti diskurzusban a magyarországi ellenzéket és az Ukrajnát fegyverrel támogató országok körét a „háborúpárti” megnevezéssel illették, amelyek „háborús pszichózisban” élnek, és elveszítették józan ítélőképességüket. Ennek a tendenciának a folytatásaként a 2022 októberében indított plakátkampány az Oroszország elleni szankciókat Brüsszel Magyarország elleni bombáihoz hasonlította, azt sugallva, hogy a Nyugat gazdasági háborút folytat Oroszország ellen, ami a magyar gazdaság érdekeivel szembe megy. Hogy a témát a köztudatban tartsa, 2023 nyarán a kormány újabb plakátkampányt indított a „háborús ellenzékről”.

A háború kezdete óta eltelt időszakban a kormányzati diskurzus folyamatosan fenntartotta a háborút mint témát, amely mindent átfogó módon magyarázza a világ történéseit. A közvetlen biztonsági fenyegetés csökkenésével a „háborús szankciók” váltak központi elemmé, amelyek a kormányzati kommunikációban egyedüli magyarázatként szolgáltak a növekvő inflációra és energiaárakra. Bár az infláció már a háború előtt is lényegesen megemelkedett, a Fidesz kommunikációja „háborús inflációról” kezdett beszélni annak érdekében, hogy saját kormányzati felelősségéről külső tényezőkre terelje a figyelmet (Merabishvili, 2023: 7). A „békepártisággal” és a béke hirdetésével ellentétes módon a kormányzati kommunikáció folyamatosan a háború eszkalálódásának lehetőségét szorgosítja. Ez az emberek elemi félelmére és bizonytalanságérzetére alapozó állítás jól megágyaz annak az érvnek, hogy minden negatívum visszavezethető a szomszédban zajló háború miatti „rendkívüli időkre”. Ilyen értelemben a kormány által említett nyugati háborús pszichózison alapuló kommunikáció a magyar kormány esetében is megállja a helyét. Minél több és minél fejlettebb fegyvert küld a Nyugat Ukrajnába, annál inkább megnő az eszkaláció veszélye (MacMillan, 2023). A frontvonalak megmerevedése óta a kormányzati kommunikáció szerint a legfőbb háborús veszélyt az ukrán hadsereg „túlnyerése” jelenti, amelyre az orosz hadsereg taktikai atomfegyverek bevetésével reagálhat. Ez az érvelés az Oroszország vonatkozásában jól ismert, „ne bűszítsd fel a medvét” toposzba illeszkedik.

Az Ukrajnáról és Oroszországról szóló érvelés

Az Ukrajnáról szóló magyar kormányzati diskurzus csak minimálisan szolidáris, amennyiben elismeri Ukrajna területi szuverenitását, illetve azt, hogy ez a területi szuverenitás sérült Oroszország katonai beavatkozása nyomán. Másrészt Ukrajnára a magyar kormány a vélelmezett „magyar érdekek” szemüvegén keresztül tekint eszerint a magyar kormány a magyar érdekeket képviseli, ezért a magyarok oldalán van, nem az ukránokén és nem is az oroszokén. Orbán úgy véli, ahogy a magyarok,

úgy az ukránok is saját hatáskörben dönthetnek arról, hogy háborúznak-e vagy sem.¹ „Megértjük, hogy az ukrán államfő az ukrán érdekeket képviseli, de másoknak is meg kell értenie, hogy mi a magyar érdekeket képviseljük.” (24.hu, 2022) Mivel az ukránok a háború mellett döntöttek – szól az orbáni érvelés – az a céljuk, hogy minél több országot vonjanak be a saját küzdelmük támogatására. „Az a mondat, hogy majd [az oroszok] Ukrajnánál nem állnak meg, egy gyenge, de érthető ukrán propagandamondat, amit én megértek, mert az ő céljuk, hogy bevonjanak bennünket.” (Orbán, 2022b) Oroszország Orbán szerint nem elég erős ahhoz, hogy a NATO-t közvetlenül megtámadja, ezért Ukrajnában meg kell állnia (Orbán, 2023a).

2022. március 3-án a magyar kormányfő kifejtette, hogy „A magyar taktikai gondolkodás lényege viszont az, hogy az oroszok és Magyarország között legyen egy kellően széles és mély terület. Ma ezt a területet Ukrajnának hívják.” (Orbán, 2022c) Ezen orbáni geopolitikai értelmezés² szerint Ukrajna a nagyhatalmi játszmák küzdőtere, végső soron pedig egy pufferállam, amely elválasztja a Nyugatot Oroszországtól.

Az Ukrajnáról szóló diskurzus a minimális szolidaritás és a magyar érdek érvényesítése mellett degradálja az ország jelentőségét, tagadja, hogy annak bármilyen önálló döntéshozó képessége lenne. Eszerint a háború hosszú hónapjai alatt Ukrajna a gyakorlatban elveszítette szuverenitását, mivel csak a külső támogatások éltetik, azok nélkül az állam és a hadsereg is összeomlana (Orbán, 2023a). Ráadásul Ukrajna a támogatások miatt – amelyek folyósításában Magyarország nem jeleskedik – költségtételtként jelenik meg a magyar kormány számára, amelyet nem kíván megfizetni. Például Oroszországgal szemben „Ukrajna nem energiaforrás, ők a mi energiánkat fogyasztják.” (Orbán, 2023a) A magyar kormány megítélése szerint az Ukrajnába történő nyugati befektetés nem is fog megtérülni, mert, „Oroszország célja, hogy Ukrajnát egy kormányozhatatlan ronccsá tegye, hogy a Nyugat ne tarthasson rá igényt... Olyan, mint Afganisztán... a senki földje.” (Dreher, 2023) Mellesleg a harcok beszüntetésével Ukrajna is jobban járna, mivel elkerülné a további emberi és anyagi áldozatokat – hangzik a javaslat.

A magyar kormány Oroszországról kialakított álláspontja többnyire semleges vagy enyhén pozitív. A kormányhoz kötődő sajtóban és nyilvánosságban azonban egészen pozitív, egyértelműen oroszpárti hangokat is találunk. A kormánypárti médiatermékekben nyilatkozó szakértők állandóan kiemelik az ukrán hadsereg gyengeségét (Origo.hu, 2022), miközben az orosz veszteségek mértékét csökkentik. Gyakoriak a Zelenszkij elnök elleni személyes támadások (YouTube, 2022),

¹ Ez a vélemény nem veszi figyelembe, hogy Ukrajna egy megtámadott ország, így – legalább bizonyos mértékig – háborúzni kényszerül.

² John Mearsheimer, a Chicagói Egyetem realista nemzetközi kapcsolatok professzora is osztja ezt a nézetet (Merabishvili, 2023: 8).

amelyek kiegészülnek a nyugati, Ukrajnát támogató vezetők elleni kirohanásokkal, és a nyugati vezetők „háborús pszichózisának” kritizálásával.

Miközben Ukrajnát önmagában gyengének írják le, amely a felőrlő háborúban lassan minden erejét elveszíti, Oroszországgal kapcsolatban a magyar kormány az oroszokkal kapcsolatos régi toposzokat eleveníti fel. Eszerint a támadó fél lassan fejlődik fel, eleinte lomhán mozog, de amint nyomás alatt van és kibontakozik, óriási a teherbírása és az ereje (Dreher, 2023). Az idő tehát az oroszoknak dolgozik, ezért bár Ukrajna rövid távon érhet el lokális sikereket, hosszú távon a győzelem nem lehetséges. Mindezekből következik, hogy a magyar kormány szerint az egyetlen megoldás az azonnali fegyverszünet, és a konfliktus tárgyalásos úton történő rendezése, amely végül békéhez, egy NATO-Oroszország szintű új európai biztonsági architektúra létrehozásához vezet.

A világrend megváltozásáról

A magyar kormány értelmezésében a járvány és a háború kitörése a bizonytalanság korának beköszöntét jelzi. Orbán szerint egyrészt a háború céljait a résztvevő felek részéről stratégiai homály fedi (Orbán, 2023b). Másrészt a háború az eszkalálódás veszélyével fenyeget, még akkor is, ha a kezdeti orosz invázió után az egy Ukrajnán belüli, jól körülhatárolt, lokális konfliktussá alakult. Azonban a hatásait tekintve – ellenben a 2014-es és 2015-ös ukrajnai háborúval – nem sikerült a negatív globális hatásokat csökkenteni, mivel Ukrajnát számos állam nyíltan támogatja, amivel pedig elindult egyfajta tömbösödés (Orbán, 2023). A miniszterelnök politikai tanácsadója, Orbán Balázs szerint Magyarország külpolitikai érdeke az összekapcsoltság („konnektivitás”) fenntartása a nemzetközi kapcsolatokban, vagyis a kölcsönös előnyökön nyugvó kapcsolattartás minden féllel, a blokkosodás megakadályozása. Az érvelés szerint, ha nincs Kelet-Nyugat ellentét, akkor Magyarország központi, közvetítői pozícióval rendelkezik a „két világ” között, ha viszont ezek között konfliktus van, akkor Magyarország a perifériára szorul (második világháborúban a német, a hidegháborúban a szovjet perifériára, ma pedig a NATO határán Oroszországgal szemben).

Az orosz-ukrán háború a magyar kormány értelmezésében érdekek és befolyási övezetek összecsapásaként írható le, egy új, rendszerszintű háborúként a kialakuló multipoláris világrendben (MCC, 2023). Ebben a változó világban a Nyugat a globális befolyását igyekszik fenntartani, miközben a felemelkedő Kína az egyik legnagyobb haszonélvezője a háborúnak (Oroszország közép-ázsiai meggyengülése, Oroszország erősödő kínai orientációja miatt, illetve amiatt, hogy az Egyesült Államok figyelmét részben leköti Ukrajna védelme).

Az Európai Unió és a háború kérdésköre a kormányzati diskurzusban

A magyar miniszterelnök már a háború előtt is azon az állásponton volt, hogy a versenyképes Európai Unió alapja, hogy „történelmi szerződés” jöjjön létre Oroszországgal és Törökországgal (Orbán, 2017), vagyis Európa határai mind migrációs, mind pedig energiapolitikai szempontból biztosítva legyenek. Nemrégiben ezt az igényt az alábbi módon fogalmazta meg: „Meg kell találnunk a módját annak, hogy együtt tudjunk élni egy olyan nagy, veszélyes hatalommal, mint a szomszédunkban lévő Oroszország.” (Orbán, 2023b) Orbán szerint az „együttélés” problémájának gyökere, hogy a NATO folyamatosan keleti irányba bővült, az egykori Varsói Szerződés, illetve már a szovjet utódállamok területén is (Baltikum). A NATO eszerint nem volt tekintettel Oroszország legitim biztonsági követeléseire. A tárgyalások emiatt megszakadtak, és ez 2022-ben háborúhoz vezetett (Nótin, 2022).

A támadásra adott reakcióként bevezetett Oroszország elleni szankciók idővel egyre több szektort érintettek, a magyar kormány pedig kritizálni kezdte ezt a politikát. A magyar kormányzati kommunikáció szerint Európában háborús és szankciós hisztéria³ ütötte fel a fejét, a Nyugatot – mint korábban más kérdésekben már számos alkalommal – azzal vádolták, hogy irracionálisan viselkedik (MCC, 2023). Orbán szerint az Európai Unió szereptévesztésben van, mivel „az Európai Uniónak nem az oroszok vagy az ukránok oldalára kell állnia, hanem Oroszország és Ukrajna közé.” (Nótin, 2022) Ezzel szemben Magyarország racionális, mert nem áll háborúban és „távolabbról” szemléli a helyzetet (Orbán 2023a). Ráadásul a kormánypárti kommunikációban az is elhangzik érvként, hogy a magyar kormány azért képviselheti a magyar érdekeket, mert széleskörű támogatottság áll mögötte, míg más nyugati kormányok koalíciós, lobbiz- és intézményes kényszerek között kénytelenek működni, így nem alakíthatnak ki minden kérdésben népszerű vagy egyértelmű álláspontot.

Az energiahordozókat (kőolaj, földgáz) érintő szankciók bevezetését követően elindult annak kommunikálása, hogy a szankciók kudarcot vallottak. „Lábon lőttük magunkat”, mert a szankciók állítólag Oroszországnak kevésbé, az Unió országainak viszont nagyobb gondot okoztak. A magyar kormány értelmezése szerint az infláció a háború miatt magas egész Európában. Olyan állandó jelzőket vezettek be a jelenség megmagyarázására, mint a „szankciós infláció”, vagy a „háborús infláció” Mivel a kormányzati kommunikáció erőteljesen a szankciók ellen buzdít, a kormánypárti szavazók fele úgy hiszi, hogy a magyar kormány egyáltalán nem szavazta meg az Európai Unió által Oroszország ellen bevezetett szankciókat (Politicalcapital, 2022).

³ Lásd a Nyugat túlkapasait Oroszország, az orosz emberek (pl. sportolók) mozgásának korlátozásáról, légterek és kereskedelmi kapcsolatok lezárásáról, az orosz kultúra cenzúrájáról (Hegyi, 2023).

Orbán hagyományos, évente tartott tusnádfürdői beszédében 2022 nyarán kijelentette, hogy jelenleg a Nyugat gazdasági és hatalmi teljesítménye hanyatlik, és ennek egyik bizonyítéka az orosz-ukrán háború, illetve az orosz nyersanyagokról való leválás (Orbán, 2022b). A miniszterelnök szerint az ukrajnai háború bebizonyította, hogy a Nyugat képtelen az akaratának érvényt szerezni, amennyiben képtelen volt „világegységet” létrehozni Ukrajna mellett és Oroszország ellen. Az Európai Unió nem tud világpolitikai tényező lenni, mert még saját határait sem tudja megvédeni, és a saját határain zajló konfliktusok rendezéséhez sem elég erős.⁴ Ezek a gondolatok a Nyugat hanyatlásának korábban is alkalmazott toposzába jól beleillenek.

A „kollektív Nyugat” részeként az Egyesült Államoknak a háborúban játszott aktív szerepe megkérdőjelezhetetlen. A magyar kormányzati diskurzus az Egyesült Államok és az Európai Unió vonatkozásában azonban fontos megkülönböztetéssel él: Európának nem érdeke a háború – ellenben az Egyesült Államokkal, amelyik mind katonailag, mind gazdaságilag hasznot húz belőle. Orbán Mearsheimer realista értelmezéséből indul ki, amikor azt mondja: „nem hibáztatom az amerikaiakat, mert az oroszán húst eszik. Nem elvárható tőle, hogy legeljen.” (Orbán, 2023b) Európának az amerikai hegemoniáról való leválásra, „stratégiai autonómiára” van szüksége, vagyis az Egyesült Államok érdekeitől függetlenül kell érdekeinek hangot adnia (Orbán, 2023b).

A magyar kormány szerint az Egyesült Államok elég erős lenne ahhoz, hogy nyomást fejtessen ki Oroszországra, és véget vessen a háborúnak (Orbán, 2023a). Mivel Oroszország biztonsági garanciákat szeretne, ezeket csak az Egyesült Államok képes biztosítani. Így valójában nem Ukrajnán múlik a háború folytatása, hanem a washingtoni döntéshozókon. Orbán Viktor többször is kifejtette azon véleményét, miszerint Donald Trumpnak az elnöki székbe való visszatérésével a háború véget érhet. Ehhez képest a jelenlegi amerikai vezetés Magyarországot a Ukrajna támogatójaként szeretné látni.⁵

A békéről

A magyar kormány a kezdetektől fogva azt hirdeti, hogy a háború folytatása helyett a résztvevő feleknek a békére kellene törekedniük. A vérontás és a pusztítás befejezésére érdekében először fegyverszünetet kell kötni, amit béketárgyalások követnek. A magyar kormány már a háború elején felajánlotta, hogy szívesen közvetít a felek között, és ennek érdekében sem a fegyverszünet, sem pedig a béke megkötése előtt nem köt a tárgyalásokhoz semmilyen előfeltételt. Így a béke követeléséből hiányzik

⁴ Bár a kormányzati diskurzus a Nyugat gyengeségét említi a háború kapcsán (kihívást intéztek ellene, nem volt képes megakadályozni a háborút), valójában éppen a háború miatt a Nyugat korábban nem látott mértékben tömörült egységbe és erősödött meg Oroszország hatalmi törekvéseinek ellenállva.

⁵ Az Egyesült Államok jelenlegi magyarországi nagykövete, David Pressman utalva Orbán Viktor elmondta, hogy a nagykövet feladata, hogy „belepréssze” Magyarországot a háborúba.

Oroszország felelősségre vonásának az igénye.⁶ A tárgyalások nyitottak, azoknak a kereteit a nagyhatalmak bevonásával kell meghatározni. Ekképpen a tárgyalások vége akár az is lehet, hogy Ukrajna teljes területi szuverenitása nem áll vissza. A kormány érve szerint „békepártiság” nem jelenti az oroszpártiságot, hanem a béke – minden háborút lezáró – elkerülhetetlen közös célként fogalmazódik meg.

Magyarország önmagában „nem elég erős Európában ahhoz, hogy az eseményeket a béke irányába terelje.” (Orbán, 2023a) Idővel ki kellene alakulnia egy háborúellenes nemzetközi koalíciónak, amely a „békepárti” országokat tömöríti. A magyar kormány meggyőződése szerint „a magyar felfogás csak Európában kivétel,⁷ a világban általános” (Orbán, 2023c), így Magyarország a „csendes többség” pártján áll. A világban többen vannak olyanok, akik a békét támogatják és bár hangjuk halkabb, mint a háborút pártolóké, Magyarország a nemzetközi diplomáciai fronton őket is képviseli. A helyzetnek ez az értelmezése populista dichotómiára épít, miszerint a békére törekvő államok és emberek – élükön Magyarországgal – szembe szállnak a háborút szító globális elittel (a Nyugattal). A béke felé mutató nagyhatalmi szándék hiányában azonban Budapest diplomáciai erőfeszítései arra korlátozódnak, hogy teret adnak a békéről szóló egyeztetéseknek. Ennek keretében értelmezhetők az olyan események, mint az MCC Budapest Peace Forum (MCC, 2023).

Okok és magyarázatok

Az alábbiakban azokat a tényezőket veszem számításba, amelyek részben magyarázhatják, hogy a magyar kormány a diskurzusában miért alakított ki Ukrajnával szemben passzív, illetve negatív, valamint Oroszországgal szemben megértő álláspontot?

A közvéleményre hangolva

A magyar kormánynak a háborúval kapcsolatos álláspontja a közvéleményt követi úgy, hogy interakcióban áll vele, így részben maga is alakítja a közvéleményt. A háború kérdését a Fidesz 2022 márciusában olyannyira sikeresen tematizálta, hogy története legnagyobb győzelmét arathatta az első alkalommal közös miniszterelnökjelöltet állító ellenzék felett. A Fidesz támogatottsága még a választásokat követően is magas szinten stabilizálódott, a háború elmúlt másfél évében gyakorlatilag alig változott. Ez részben annak az alternatív és kormányképes politikai erő hiányának is

⁶ Az érvelés szerint a tárgyalási csatornák nyitva tartásához az ellenoldal irányában jóhiszeműséggel kell viselkedni. Ez magyarázza a magyar kormány vonakodását, hogy Putyint háborús bűnösnek nyilvánítsa. Ha normatív alapon elítélnék őt, az kizárná a békés rendezés lehetőségét a putyini Oroszországgal (Orbán, 2023a).

⁷ Európában Magyarország mellett a békés rendezés másik szorgalmazója a Vatikán.

köszönhető, amely az ellenzék 2022. áprilisi megsemmisítő vereségének következménye. Elemzői körökben konszenzus uralkodik arról, hogy a Fidesz-kormánynak a háború kérdéskörében elfoglalt álláspontja a párt szavazóbázisán túli támogatottságnak örvend.

A magyar közvélemény egy 2022 szeptemberében készült felmérés szerint meglehetősen megosztott Oroszország megítélésében. A kormánypártiak jellemzőbben pozitívabban viszonyulnak Oroszországhoz és negatívabban Ukrajnához, míg az ellenzéknel éppen ezzel ellentétes trend figyelhető meg (Ivanov és Laruelle, 2022: 23). Egy 2023. márciusi felmérés szerint a magyar társadalom többsége elutasítja mind az Oroszországgal, mind pedig az Ukrajnával fenntartott szoros kapcsolatokat. A két ország megítélésében eltérés van a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között: a Fidesz-támogatók 46%-a szerint Ukrajna, az ellenzékiek kétharmada szerint pedig Oroszország jelent veszélyt Magyarországra (Bíró-Nagy et al., 2023: 8). A magyar lakosság egyharmada egyetért Oroszország Ukrajna elleni támadásával. Ez a meglehetősen magas arány nem elegendő ahhoz, hogy a magyar kormány a közvélemény „felhatalmazására” támaszkodva deklaráltan orosz-párti politikát folytasson (Ivanov és Laruelle, 2022: 14). A magyar közvélemény sokkal inkább valamilyen nyugati és keleti befolyásoktól mentes pozíciót támogat az ország számára (Ivanov és Laruelle, 2022: 20). A magyarok számára az ország szuverenitásának megőrzése az egyik legfontosabb külpolitikai cél (Bíró-Nagy et al., 2023: 7).

A diplomáciai kapcsolatok Magyarország és Oroszország között a háború ellenére is megmaradtak. A külügyminiszterek többször is személyesen egyeztettek az ENSZ-ben vagy éppen Moszkvában orosz diplomatákat nem utasítottak ki Magyarországról (Panyi, 2022). A magyar külpolitikai vezetés számára ugyanakkor mindkét háborúban álló ország vezetőjével való találkozó problémás lehet a magyar közvélemény szempontjából.⁸ Putyin elnök elutasíthatósága kimondottan magas a magyar közvéleményben (69%), miközben a kormánypárti szavazók 74%-a Zelenszkij elnökről van kedvezőtlen véleménnyel (Bíró-Nagy et al., 2023: 17). Miniszterelnöki és külügyminiszteri szinten nem történt hivatalos látogatás Ukrajnában a háború kezdete óta, sőt, Orbán és Zelenszkij is csak egy rövid időre találkozott személyesen Brüsszelben 2023 februárjában.⁹

2023 márciusában a magyarok többsége (57%) egyetért azzal, hogy az Európai Unió pénzügyi támogatást adjon Ukrajnának, ám azzal, hogy ebben Magyarország is részt vegyen, már kevesebben (33%) értenek egyet. Az Európai Unió által adandó katonai támogatást csak 23% támogatja, és még kevesebb (14%) azok aránya, akik szerint ehhez Magyarországnak is hozzá kellene járulnia (Bíró-Nagy et al., 2023:

⁸ Ennek ellenére 2023. október 17-én egy kellemetlenre sikerült találkozó történt Orbán és Putyin között Pekingben (Mizsur, 2023).

⁹ Ekkor történt, hogy Orbán Viktor egyedülként nem tapsolt a Zelenszkij üdvözlő európai vezetők közül (Presinszky, Rostás és Kávai, 2023).

10). A magyar társadalom 44%-a úgy véli, hogy az Oroszország elleni szankciók az Európai Uniónak fájnak jobban, illetve 33% szerint azonos mértékben rosszak az Európai Uniónak és Oroszországnak (Bíró-Nagy et al., 2023: 12).

A kárpátaljai magyar kisebbség – a nacionalizmus szerepe

Magyarországnak az Ukrajnával való viszonya a független Ukrajna kialakulása óta sosem volt igazán pozitív, ám az utóbbi években a két ország kapcsolattörténetének kétségkívül a legproblematisabb időszakát éli. A legfőbb feszültségforrás a kárpátaljai magyarság, amely nagyjából 130 000 főre tehető (Tátrai et al., 2018). 2017 szeptemberében a kisebbségi nyelvhasználatot az iskolákban korlátozó nyelvtörvényt¹⁰ vezették be Ukrajnában, amelyre Magyarország teljes elutasítással reagált. A magyar kormány erre az intézkedésre hivatkozott, amikor megvétózta a NATO–Ukrajna Bizottság ülésének összehívását 2017 végén, majd 2018 végén is (Index, 2022). Magyarország azóta is blokkolja az Ukrajna és a NATO szorosabb együttműködését szorgalmazó terveket. Míg a magyar kormány Ukrajna NATO-tagságát nem támogatja, addig 2022 márciusában támogatását fejezte ki Ukrajna Uniós-tagságát illetően (Tóth-Bíró, 2022), bár 2023 közepén és végén már ezzel ellentétes vélemények domináltak.

Orbán 2022. március 28-ai interjújában arról is említést tett, hogy népességarányosan Magyarország fogadja be a legtöbb ukrain menekültet. A menekültek befogadása és a segélypolitika kiterjesztése leginkább a kárpátaljai magyarok befogadása és megsegítése miatt fontos. A magyar kormány képviselői több alkalommal hangsúlyozták, hogy Magyarország történetének legnagyobb humanitárius segélyprogramja zajlik. A program túlnyomórészt a kárpátaljai területekre irányul, ahová a harci események nem értek el (Orbán, 2022d).

A kárpátaljai magyarok tehát az Orbán-kormány háborúval kapcsolatos diskurzusában átpolitizálódtak (Merabishvili, 2023: 2). Gyakran elhangzó érv, hogy bár Magyarország nem támogatja fegyverrel Ukrajna harcát, a magyarok mégis vérrel fizetnek a háborúért (a kárpátaljai magyarok besorozása révén). Ezzel szemben Ukrajna fegyveres támogatói nem vállaltak ilyen áldozatot, mégis kritizálják Magyarország elégtelen mértékű szerepvállalását (Orbán, 2022b). A kormányzati diskurzus szerint tehát valójában egyik nép sem vállal olyan áldozatokat Ukrajnáért, mint a magyar.

A határon túli nemzeti kisebbség tekintetében érdekazonosság mutatható ki Magyarország és Oroszország között, amely utóbbi az ukrain orosz lakosság

¹⁰ Az Ukrajnában élő kisebbségek által használt nyelvekkel kapcsolatosan a törvény kötelezővé tette az ukrán nyelv használatát az állami intézményekben, az oktatásban, az igazságszolgáltatásban és az állami dokumentumokban.

elnyomására hivatkozva lép fel az ukrán állam ellen.¹¹ Ez a nacionalista diskurzus az Ukrajnával való feszült viszonyt helyezi előtérbe, míg az Ukrajnában élő magyarok helyzetének tényleges megoldása háttérbe szorul. Ez utóbbi kérdés rendezésére a jelen konfliktusos viszony közepette ugyanis kétségtelenül nincs lehetőség. Valamiféle megoldás a magyar kisebbségek helyzetét illetően akkor jöhetne létre, ha Magyarország partneri viszonyban állna Kijevvel, valamint szövetségesének tudhatná Romániát, Szlovákiát és Lengyelországot az orosz-ukrán háború kérdésében. Ezek az országok együttesen tudnának lobbizni az ukrainai magyar kisebbség sérelmeinek kezeléséért.

Anyagi érdekek

Az Oroszországgal fenntartott pozitív kapcsolatokhoz komoly anyagi érdek fűződik (Spike, 2023). Belpolitikailag Orbánnak szüksége van az Oroszországgal kialakított és a rendszer alapjait jelentő gazdasági (energiapolitikai) együttműködésre. A magyar földgázbehozatal 95 százaléka, a teljes magyar energiaellátás 20–30%-a függ az orosz földgáztól, miközben a magyar kőolajimport 64 százaléka szintén Oroszországból érkezik (Szabó, 2022). Szijjártó Péter külügyminiszter a háború előtt, 2021 őszén 15 évre szóló földgázszállítási megállapodást kötött az orosz Gazprommal, amely immár Ukrajnát elkerülő útvonalon szállítja a földgázt Magyarországra (Tóth-Biró, 2022). A háború idején ezt a szerződést módosították, de a Gazprom tartja magát a szállításokhoz. A fosszilis energiahordozók mellett az atomenergia területén 2014-től kezdve jelentős együttműködés létezik a két ország között. A paksi atomerőmű rehabilitációját és bővítését ugyanis az orosz Roszatom végzi, bár a projekt megvalósítása komoly késésben van.

A magyar kormánynak az Oroszországgal való kapcsolatok megszakításával szembeni általános motivációja a nemzetközi kapcsolatok tranzakciós szemléletén alapul. Mivel Magyarországnak meglévő szerződése van az orosz földgáz és kőolaj vásárlására, a kormánynak nem áll szándékában ezt a jövedelmező üzleti kapcsolatot módosítani, vagy a szerződést Ukrajna érdekében felrúgni, főként úgy, hogy a magyar közvéleménynek jelentős fenntartásai vannak Ukrajna anyagi vagy fegyveres támogatásával kapcsolatban. Elképzelhető, hogy a keleti kapcsolatok általában, Oroszország pedig kiemelten lehetőséget teremt a kormánytól függő gazdasági klientúra üzleti lehetőségeinek kiterjesztésére is. Így ezek a szereplők orosz együttműködésben (finanszírozással) olyan projekteken vehetnek részt, amelyekben a korrupciós lehetőségek magasabbak, mint az Európai Unió által biztosított

¹¹ Ugyanakkor a lengyel kormány nem így fogja fel az Ukrajnában élő lengyel kisebbség helyzetét, hanem ezen a kérdésen a háború miatt felülemelkedik.

források elosztása körül (Madlovics és Magyar, 2023: 20). Ennek következtében az Oroszországnak tett szívességek ezeket az üzleti lehetőségeket gyarapíthatják.¹²

Oroszország regionális jelentősége

Orbán háborúval kapcsolatos megközelítése két irányt tart szem előtt: egyrészt abból indul ki, hogy Oroszország valamilyen formában (ha nem is nagyhatalomként, de regionális hatalomként mindenképp) a háború befejezése esetén is megmarad (Orbán, 2022c), ezért szükséges a Moszkvával folyamatosan fenntartott jó (munka)kapcsolat. Az Európai Unió és Oroszország közötti stratégiai együttműködés új formájának kialakítása, egy új európai biztonsági architektúra felépítése a háborút követően elkerülhetetlen (Nótin, 2022). Másrészt viszont a magyar kormány is tett fontos lépéseket Ukrajna megsegítése érdekében (menekültek befogadása, humanitárius segélyek, szankciók megszavazása), bár ez kétségtelenül elmarad az európai fősodor által elvárt mértéktől.

Széles körben elterjedt feltételezés, ám nem bizonyítható, hogy Orbán Putyin „lekötelezettje”, olyannyira, hogy eszerint az oroszpartii álláspont feladása Orbán hatalmának végét jelentené. Ennek kapcsán leginkább arra szoktak utalni, hogy az orosz hírszerzés állítólagosan olyan információk birtokában van a magyar vezetésről, amely ez utóbbit sakkban tartja (Dezső, 2022).

Egyesek szerint ideológiai kapcsolat is van a két vezetés között, minthogy Orbán és Putyin rendszere közel azonos eszközöket alkalmaz a rendszer kiépítésére és fenntartására. Komoly különbség mutatkozik azonban az alkalmazott politikák és hatalomtechnikai lépések jellegében (erőszak, megfélemlítés). Ezért ezeknek a hasonlóságoknak korlátozott jelentőséget tulajdonítok abban, hogy a két vezetés között az utóbbi egy évtizedben szívélyes viszony alakult ki. A személyes motivációt inkább másfelől közelíteném meg: a nyugati országokban egyre inkább elszigetelődő Orbán számára a keleti országok, köztük pedig kiemelten Oroszország az a hely, ahol a háború előtt szívesen látták, az orosz elnökkel pedig rendszeresen találkozhatott anélkül, hogy állandó kritikával kellett volna szembenéznie.

Az alkupozíció javítása Nyugaton

Egy lehetséges magyarázat Magyarország „különutas” politikájára az is, hogy az orosz-ukrán háború ügyében alkalmazott folyamatos visszakozásokkal a magyar

¹² Ezen érvelés fényében nyerhet értelmet a magyar kormánynak az a lépése, hogy az orosz ortodox egyház vezetőjét, Kirill pátriárkát az Európai Unió vegye le a szankcionálandó személyek listájáról. Gyakorlatilag arról van szó, hogy Orbán ezzel a politikai gesztussal a későbbi alkupozícióját javítja Putyinnal szemben, mivel politikai szívességeit később beváltható gazdasági előnyökre cseréli (Kálnoky, 2022).

kormány jobb alkupozícióba kerülhet az Európai Unióban más ügyeket illetően¹³ (Tamma, 2022). Mivel Magyarország Ukrajnával szemben passzív, semleges, sőt, olykor retorikailag elítélő politikát folytat, amint a magyar kormány mérsékli álláspontját (például az egyhangúság érdekében megszavazza a szankciós csomagokat), lehetősége adódhat más területen kompenzációt kérni (például szankciók alóli kivételek). Ez a magatartás alapvetően az alkudozás és zsarolás logikájára épül, ugyanakkor jelentősen akadályozza az Európai Unió és a NATO egységes fellépését Oroszországgal szemben.

A kormánynak a fősodorról szembeni álláspontja a belpolitikai figyelem elterelését is szolgálja. A magyar demokrácia állapota miatt ugyanis a kormány bizonyosan kritikára számíthat egyes nyugati országok és az Európai Unió intézményei részéről. E tekintetben az Orbán-kormány tehát emelte a tétet, és egy további konfliktust, érdekütközést állított az Európai Unióval való viták keresztútjába. Így a magyar kormány a háború kérdésében elfoglalt pozícióját mintegy „narratív pajzs-ként” használhatja,¹⁴ és azzal érvel, hogy az Unió Magyarországot valójában az orosz-ukrán háborúban követett „különutas” politikájáért bünteti, nem pedig a demokráciát és jogállamiságot érintő problémák miatt.

Mivel az Oroszország és Ukrajna közti konfliktusban aktív harcok nem tarthatók fenn örökké, ezért egyszer várhatóan béke vagy legalább (de facto vagy de iure) tűzszünet zárja a háborút (Charap, 2023). A magyar kormány diskurzusa e tekintetben „előre menekült”,¹⁵ mert már a kezdetektől fogva a békés rendezés álláspontján áll. Ezt a pozíciót erősítheti, hogy a Nyugat (vagy legalábbis a közvélemény) „belefárad” Ukrajna támogatásába, a 2024-es Európai Parlamenti választásokon „jobboldali fordulat” történik, illetve, hogy az Egyesült Államokban a „békepárti” Donald Trump kerül hatalomra. Ez utóbbi esetben – mintegy elismerésképpen – Magyarország az Egyesült Államokkal kiemelt partnerségi viszonyba kerülhet az egykori elnököt folyamatosan támogató orbáni politika miatt.

Geopolitikai indokok

Orbán Viktor geopolitikai elképzeléseit a Magyarországot körülvevő középhatalmi térről először 2015-ben fejtette ki, amikor említést tett az ún. Berlin–Moszkva–Ankara háromszögről, amely fővárosok a Magyarország számára legfontosabb hatalmi

¹³ Az alkupozíció kihasználásának egyik legfontosabb példája Svédország és Finnország NATO-csatlakozásának elfogadása körül történik (Reuters, 2023).

¹⁴ Korábban hasonló szerepet töltött be az ún. gyermekvédelmi törvény, amely alternatív (és sokkal kedvezőbb) vitaalapot nyújtott az Orbán-kormánynak az Európai Unióval szemben sokkal nehezebben védhető jogállamisági és korrupciós kérdések mellett.

¹⁵ Orbán a háború kérdésében – akárcsak korábban a migrációs válságban – az előre menekülés álláspontját fogalmazta meg, és abból indult ki, hogy ha jelenleg nem is úgy állnak a dolgok, ahogy szeretne lenniük kellene, akkor is, egyszer igaza lesz, mert végső soron a háború nem folytatható.

orientációs pontokat jelölik ki. Egy évvel később erről úgy nyilatkozott, hogy „a magyarok csak akkor lehetnek függetlenek, akkor élhetnek szabadságban, ha egyik nagyhatalom sem az ellenségünk, pontosabban, ha mindhárom egyszerre érdekelt Magyarország függetlenségében és gazdasági fejlődésében” (Pesti, 2021: 135). Ez az állásfoglalás egyértelművé teszi, hogy az Oroszországgal fennálló kapcsolatok megszakítása az Orbán-kormány geopolitikai percepciójában nem lehetséges, hiszen az a magyar függetlenség csorbulásával járna.

Az Orbán-kormány az Oroszország jelentette potenciális veszélyt a kormányzati kommunikációban háttérbe szorítja, és az Ukrajna megerősítéséből fakadó veszélyt tartja elsődlegesnek. Az előbbi állítás azon a feltételezésen alapszik, hogy kevés esélye mutatkozik és mutatkozott, hogy Ukrajna teljes egészében az orosz hadsereg megszállása alá kerül (a terület nagysága, ellenőrizhetetlensége, illetve a nyugati hatalmak ellenállása miatt), így Magyarország számára gyakorlatilag biztosított egy pufferező zóna, amely elválasztja az Oroszország jelentette közvetlen veszélytől. Emellett csekély az esélye annak, hogy Oroszország Ukrajna területén túl közvetlenül konfrontálódik a NATO-val vagy NATO-tagországokkal.

Magyarország számára hatalmi és geopolitikai értelemben kedvezőbb lehet egy Oroszország által (részben) megszállt és legyengített szomszéd, mintsem egy háborúban felfegyverzett Ukrajna (Ádám, 2022: 177). A 2022-es háborútól függetlenül ugyanis a magyar-ukrán viszony mindig is feszültségekkel teli volt. Ebből a tapasztalatból kiindulva az Orbán-kormány Ukrajna felfegyverzése ellen foglalt állást, máskülönben a saját potenciális ellenfelét erősítené meg, amely a későbbiekben veszélyt jelenthet számára (és a kárpátaljai magyar kisebbség számára) (Orbán, 2022e).

Az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos magyar álláspont „különutassága” az Ukrajnát Oroszországgal szemben támogató nyugati állásponthoz képest az eltérő történelmi tapasztalatok eltérő olvasatából eredeztethető. Az alábbi két magyarázat a hatalmpolitikai, geopolitikai tényezőket veszi számításba akkor, amikor megpróbálja megérteni, hogy az Orbán-kormány miért nem támogatja Ukrajnát a honvédő harcában. A két magyarázat más-más világképből, alapvetésből indul ki, és erre építkezve teljesen eltérő következtetésre jut Oroszország nemzetközi szerepével kapcsolatban (lásd 1. táblázat).

A nyugati politikai vezetésben domináns percepció abból indul ki, hogy Oroszország offenzív hatalom és emiatt veszélyt jelent Európa biztonságára. Az orosz invázió az Európai Unió prioritáslistáját átrajzolta: míg korábban a gazdaság elsődlegessége határozta meg a nemzetközi kapcsolatok alakítását, ezért lehetett mindenkivel kereskedni, most már a biztonságpolitika jelenti az elsődleges szempontot, ezért a geopolitikai versenytársakkal fenntartott jó kapcsolat nem tolerálható. Míg a nyugati meggyőződés Oroszország (preventív módon történő) megállítását tartja fontosnak, addig a magyar kormány álláspontja a múlt visszaállítására (mint egy vágyott jövőképre) épít, miszerint az Európa és Oroszország közti egykor virágzó

kereskedelmi és üzleti kapcsolatok fenntartása magyar nemzeti és összeurópai érdek.¹⁶ A magyar kormányon belül az a feltevés dominál, hogy Oroszország „megszelídíthető”, jó útra terelhető, de ehhez új nagyhatalmi egyezségekre van szükség.

1. táblázat: Oroszország nemzetközi rendszerben elfoglalt helyéről szóló értelmezések

	„Háborúpárti”	Terület	„Békepárti”
Alapállítás	Oroszország rossz		Oroszország adottság, megkerülhetetlen
Állítás és az abból következő cselekvés	Oroszország megtámadta Ukrajnát - Ukrajnát támogatni kell	katonai (háború)	Ukrajnában háború van - Ukrajnában béke szükséges
	Oroszország a NATO-t fenyegeti - a NATO-t erősíteni kell	katonai (NATO)	Oroszország fenyegetés lehet a NATO számára - NATO-szinten katonai kiegyezés szükséges, új biztonsági architektúra
	Oroszország eljátszotta a bizalmat - Oroszországgal meg kell szakítani a kapcsolatokat	politikai (diplomáciai)	Oroszország megkerülhetetlen politikai tényező - Oroszországgal fenn kell tartani a párbeszédet
	Oroszország nem megbízható - az orosz energiafűggséget csökkenteni kell	gazdasági (energia)	Oroszország megrendszabályozható - gazdasági kiegyezés szükséges
	Oroszország gazdasága nem lehet a háború alapja - Oroszországot szankcionálni kell, el kell szigetelni	gazdasági (szankciók)	Oroszország nem elszigetelhető, a szankciók nem működnek - a szankciókat fel kell oldani
	Oroszország megsértette a nemzetközi jogot - Oroszországot meg kell büntetni, a vezetőket felelősségre kell vonni	jogi (morális)	Oroszország megsértette a nemzetközi jogot - DE: Oroszországot nem szabad elidegeníteni, ezért nem lesz elszámolás
Cél	Oroszországot meg kell állítani		Oroszországgal együtt kell élni
Eszköz	A közösségtől jelenleg kíván extra katonai, politikai, gazdasági és morális erőfeszítést.		A közösségtől a „rendezés” során (a jövőben) kíván extra katonai, politikai, gazdasági és morális erőfeszítést (koncessziókat).

Forrás: saját összeállítás.

A két eltérő felfogás közti különbség a globális világrend különböző értelmezéséből adódik: míg Nyugaton a multipoláris világrend új kihívói elleni harcra készülnek fel, addig a magyar kormány a globalizáció, a kereskedelmi kapcsolatok korábban létező, rendszereken átívelő szabad folyása mellett érvel.¹⁷ Míg Budapest

¹⁶ Ez utóbbi érdekes módon a nemzetközi kereskedelem erősítésének és békítő, kapcsolatépítő jellegének hangsúlyozásával a liberális világfelfogáshoz áll közel.

¹⁷ Mind a békét szorgalmazó, mind pedig az Ukrajnát fegyverrel támogató országok idealisták abban az értelemben, hogy a „békepártiak” – elvi kijelentéseken túl – jelenleg nem tudnak egyértelmű és reális utat mutatni a tartós rendezést jelentő béke felé. A magyar „békepárti” álláspontból elvileg az következik, hogy (orosz területi nyereséggel) véget ér a háború, a felek békét kötnek, a szankciókat

nem lát alapvető változást az Ukrajna elleni 2022-es orosz invázió kapcsán (2014-ben és 2015-ben is történt már ilyen), addig a Nyugat a világrend fenntartásáért vívott háborúként tekint Ukrajna orosz megszállására. Ezekből az eltérő értelmezésekből eltérő cselekvések adódnak. A nyugati szövetségnek a világrend védelme érdekében erőt és egységet kell mutatnia, amely nemcsak Oroszországnak, hanem Kínának is szánt üzenet. (Kína így elrettenthető a Tajvan elleni támadástól.) A magyar vezetés ezzel szemben úgy látja, hogy kihívás érte a nemzetközi kereskedelmi és befektetési infrastruktúrát, ezért a bizonytalanságot okozó tényezőt (a háborút és a blokkosodást) meg kell szüntetni, a nemzetközi kapcsolatokat pedig régi-új alapokra kell helyezni a kölcsönös előnyök és a „konnektivitás” elvei alapján.

Összefoglalás: Orbán „különutas” politikájának korlátjai

Ebben a tanulmányban bemutattam, hogy a magyar kormánynak az orosz-ukrán háborúval kapcsolatban kialakított diskurzusa és politikai gyakorlata a nyugati domináns állásponttól mely elemekben tér el. Mindezek magyarázatára vonatkozóan több indokot is összegeztem.

Fontos szempontot jelenthetett a háború kapcsán alkalmazott kormányzati diskurzus kialakításakor az a szempont is, hogy annak egyes elemei erősebb váltás nélkül, jól beilleszthető legyen a korábbi években domináns kormányzati diskurzusba. Ennek legfőbb eleme a hanyatló, erkölcstelen, irracionális Nyugat, amelyik saját vesztébe rohan, miközben a világ többi felemelkedő régiója (kiemelten Kína) leelőzi. A korábban is érvényes, de egyáltalán nem domináns vélemény Ukrajna megvetését¹⁸ illetően most előtérbe került, miközben Oroszország mint nagyhatalom folyamatosan kivívja a magyar kormány (félelemmel vegyített) tiszteletét. A diskurzus folytonosságát igazolja az az érv is, hogy az Oroszországgal kapcsolatos magyar politika megváltoztatása problémás lett volna, mert az a korábbi politikai irányvonal hibás voltának beismerését jelentette volna.

Orbán Viktor 2010 óta számos esetben kihívást intézett a nyugati liberális ideológia alapelvei ellen. A miniszterelnök először a gazdasági liberalizmus ellen hirdetett harcot („gazdasági szabadságharc”), amelyet 2014-ben a politikai liberalizmus elleni szavai („illiberális beszéd”) emeltek magasabb szintre. A migráció, a multikulturális társadalomfelfogás, a társadalmi nemek koncepciójának elutasítása a kulturális liberalizmus elleni kihívásokként értelmezhetők. Mivel a rendszer a

feloldják, és idővel helyreáll a kapcsolat Európa keleti és nyugati fele között. A másik oldalon viszont az Ukrajnának nyújtott fegyveres támogatás csupán a háború elhúzódásához, szinten tartásához elegendő, jelenleg nem látszik a lehetőség Ukrajna teljes területének felszabadulására.

¹⁸ Az Ukrajnáról kialakított negatív kép példái a kormányközeli médiában az alábbi kijelentések lehetnek: Ukrajnának nincs esélye a győzelemre, Ukrajna csak támogatásból él, Ukrajna már rég elbukott volna segítség nélkül, Ukrajna egy lerombolt ország (Afganisztán), Ukrajna elvesztette szuverenitását, Ukrajna egy korrupt állam, Ukrajna egy fasiszta állam.

korábban meghirdetett tematikákat továbbra is képviseli, ezért 2022-re a liberális ideológia elleni kihívás a magyar kormány részéről teljessé vált. A háború pedig tovább mélyítette a szembenállást, így a magyar „különutas” politika immár egy teljes rendszer elleni lázadásként értelmezhető. Ez az új helyzet egyrészt abban nyilvánul meg, hogy a magyar kormány politikája nem támogatja, illetve hátráltatja az Európai Unió és a Nyugat közös törekvéseit. Másrészt a magyar kormány gazdaságilag nem támogatja a szankciókat és érdemben nem csökkenti a függőséget Oroszországtól.

Ez a sajátos, „különutas” álláspont és a gyakorlat természetesen nem mindig összeegyeztethető. A magyar kormány a kommunikációja alapján szankcióellenes, ennek ellenére a magyar kormány – hiába az ellenkezés – eddig mindegyik szankciós csomagot megszavazta. Hasonlóképpen a magyar kormány több alkalommal is szóban elítélte az Oroszország által Ukrajna ellen elkövetett agressziót és kiemelte Ukrajna területi integritásának fontosságát, a valóságban nem tett a probléma ellen, sőt Ukrajna katonai megsegítésétől teljes mértékben elzárkózott, és politikai támogatást is csupán korlátozottan nyújt keleti szomszédjának. Ellentmondásosnak minősíthető Budapest kisebbségpolitikája is, amennyiben nem kíván Ukrajna egészének támogatást nyújtani, hanem humanitárius segítségnyújtását a magyar területekre korlátozza. Az állami szintű magyar-ukrán kapcsolatokban fennálló feszültség ugyanis éppen ellentétes hatású az ukrajnai magyar kisebbségek megsegítésének szándékával.

A „különutas” politika rendkívül költséges lehet egy olyan világban, amelyben a szövetségi rendszerek „összezárnak” (blokkosodás történik), így a közvetítő szereppel bíró magyar politikának egyre kevesebb tere marad. Egy kisállam számára rendkívül kockázatos a nagyhatalmi verseny erősödésének idején a szövetségi rendszerétől lényegesen eltérő diskurzust és politikai cselekvést megvalósítania. Mindaddig a magyar kormány háborúval kapcsolatos politikája belpolitikailag rendkívül sikeres, ugyanakkor az ország az Európai Unió és a NATO-n belül is egyre inkább egyedül marad (a háborúval kapcsolatban kialakított politikán túli okok miatt is). Különösen szembetűnő a visegrádi csoporton belüli politikai elszigetelődés, a kapcsolatok megromlása Lengyelországgal, amely nyíltan támogatja Ukrajnát Oroszországgal szemben. A magyar kormány azonban a nyugati orientáció gazdasági, társadalmi és kulturális realitása ellenére minden áron a béke és a formálódó két geopolitikai tömb közötti pozícióját védelmezi mind a politikai beszéd, mind pedig a politikai cselekvés területén.

Irodalomjegyzék

- 24.hu (2022): A kormány a koronavírus-hírlevélben magyarázza, miért utasította vissza Orbán Zelenszkij követeléseit, bit.ly/3RrdZ1L, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Ádám, Zoltán (2023): Politicizing war: Viktor Orbán's right-wing authoritarian populist regime and the Russian invasion of Ukraine. In: Gilles Ivaldi és Emilia Zankina (szerk.): *The Impacts of the*

- Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe*. European Center for Populism Studies. DOI: <https://doi.org/10.55271/rp0021>
- Barnóczy Brigitta (2022): Szíjjártó: Folyamatos az egyeztetés a baloldal és az ukrán kormány képviselői között, akik befolyásolni akarják a magyar választást, *Telex*, bit.ly/3GJiXSp, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Bíró-Nagy András, Juhász Vanessza, Szászi Áron és Varga Artilla (2023): A világ magyar szemmel. Külpolitikai attitűdök Magyarországon 2023-ban. Friedrich Ebert Stiftung és Policy Solutions.
- Charap, Samuel (2023): An Unwinnable War. Washington Needs an Endgame in Ukraine, *Foreign Affairs*, fam.ag/3TqwmGx, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Dezső András (2022): Ha akarná Orbán, akkor sem biztos, hogy szabadulni tudna az oroszok szorításából, *HVG*, bit.ly/3RGmDuy, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Dreher, Rod (2023): Viktor Orbán: West Is 'In A War With Russia', *The American Conservative*, bit.ly/48ggHO5, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Dudlák Tamás (2023): A civilizációs államok felemelkedése: civilizációs diskurzus a 2010 utáni Magyarországon. *Politikatudományi Szemle*. 32:2. 98-122.
- Dull Szabolcs (2022): Új kampány kezdődött a háború kitörése után – öt pontban, *Telex*, bit.ly/3GKKtPk, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Gábor László és Kovács András (2022): Orbán Viktor: A választás rétje most béke vagy háború, *Origo*, bit.ly/3v6pfc4, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Hegyi Gyula (2023): Nem ilyennek szerettük a Nyugatot, *Index*, bit.ly/3Np1D95, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Hirado.hu (2022): Orbán Viktor: Háborús helyzetben nem szabad elkapkodott döntéseket hozni, bit.ly/3tkkgnH, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- HírTV (2022): A Fidesz-KDNP nyerte a parlamenti választást - Orbán Viktor beszéde (2022-04-03) - HÍR TV, bit.ly/46YIemi, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Index (2022): Egy oktatási törvény miatt nem állhat a NATO védelme alatt Ukrajna? *Index*, bit.ly/3TqCEpz, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Ivanov, Helena és Laruelle, Marlene (2022): Why Still Pro-Russia? Making Sense Of Hungary's And Serbia's Russia Stance. The Henry Jackson Society.
- Kálnoky Boris (2022): Russia: Orbán's strategic shift, *Corvinak.hu*, bit.ly/471lySz, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Kormány (2022): Ez nem a mi háborúnk, <https://bitly.ws/365F8>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- MacMillan, Margaret (2023): How Wars Don't End. Ukraine, Russia, and the Lessons of World War I, *Foreign Affairs*, <https://bitly.ws/365Fk>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Madlovics, Bálint és Magyar, Bálint (2023): Hungary's dubious loyalty: Orbán's regime strategy in the Russia-Ukraine war. CEU DI Working Papers. No. 7.
- Mandiner (2022): Szíjjártó: Magyarország nem enged át területén Ukrajnába tartó fegyvereket, <https://bitly.ws/365Fr>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- MCC (2023): A világnak érdekében áll, hogy béke legyen minél előbb – Elkezdődött az MCC Budapest Peace Forum, <https://bitly.ws/365FC>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Merabishvili, Gela (2023): Orbán's three perspectives on the Russian-Ukrainian War. UGSP Analytical Paper Series. Tbiliszi.
- Mizsur András (2023): Rácz András: Az orosz vezetés látványosan megalázta Orbán Viktort, *Telex*, <https://bitly.ws/365FM>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Nótin Tamás (2022): Orbán Viktor oroszpolitikája: kiegyezéstől az új stratégiáig, *Index*, <https://bitly.ws/365FV>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Balázs (2023): Nem a szétbontásra, igen az összekapcsolásra – ez Orbán stratégiája a következő évtizedre! *Mandiner*, <https://bitly.ws/365G4>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.

- Orbán Viktor (2017): Orbán Viktor beszéde a XXVIII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diák-táborban, *Miniszterelnok.hu*, <https://bitly.ws/365Gb>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2022a): Nem hagyjuk, hogy a háború árát a magyar családokkal fizetessék meg, *Facebook*, <https://bitly.ws/365Gf>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2022b): Orbán Viktor előadása a XXXI. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diák-táborban, *Kormany.hu*, <https://bitly.ws/365Gg>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2022c): Orbán Viktor interjúja a Mandiner hetilapnak, *Kormany.hu*, <https://bitly.ws/365Go>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2022d): Prime Minister Viktor Orbán on the Kossuth Radio programme "Good Morning Hungary", *Miniszterelnok.hu*, <https://bitly.ws/365Gx>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2022e): Exclusive interview with Prime Minister Viktor Orbán on M1, *Miniszterelnok.hu*, <https://bitly.ws/365GB>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2023a), Orbán Viktor interjúja a Bild című németországi napilapnak, *Kormany.hu*, <https://bitly.ws/365GN>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2023b): Orbán Viktor interjúja a Weltwoche című svájci hetilapnak, *Kormany.hu*, <https://bitly.ws/365GT>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Orbán Viktor (2023c): Orbán Viktor éértékelő beszéde - 2023, *YouTube*, <https://bitly.ws/365GW>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Origo.hu (2022): Drámai hírek jöttek az ukrán hadseregről, közel lehet az összeomlás, *Origo.hu*, <https://bitly.ws/365H4>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Panyi, Szabolcs (2022): Getting to the bottom of Hungary's Russian spying problem, *Balkan Insight*, <https://bitly.ws/365H5>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Partizán (2022): Eldöntheri a magyar választásokat az orosz-ukrán háború? | Rendkívüli adás Márki-Zay Péterrel, *Partizán*, <https://bitly.ws/365H8>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Pesti Sándor (2021): *Magyarország külpolitikája 2010-2020*. Gondolat Kiadói Kör.
- Politicalcapital (2022): A Fidesz-szavazók fele szerint a kormány nem szavazta meg a szankciókat – kutatás az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos attitűdökről, <https://bitly.ws/365Hb>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Presinszky Judit, Rostás Bianka és Horváth Kávai Andrea (2023): Orbán presents the Zelensky handshake slightly differently than the official photos, *Telex*, <https://bitly.ws/365Hf>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Reuters (2023): Why are Turkey and Hungary against Sweden joining NATO? *Reuters*, <https://bitly.ws/365Hj>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Spike, Justin (2023): Hungary forces new energy deals with Russia amid Ukraine war, *APNews*, <https://bitly.ws/365Hq>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Szabó Dániel (2022): A magyarok kétharmadának fontosabb a rezsiszámlája, mint Putyin megbüntetése, *Economix.hu*, <https://bitly.ws/365Hu>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Tamma, Paola (2022): Hungary vetoes Ukraine aid, EU seeks alternative solution, *Politico*, <https://bitly.ws/365HG>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Tátrai Patrik, Molnár József, Kovály Katalin és Eröss Ágnes (2018): Changes in the Number of Hungarians in Transcarpathia Based on the Survey "SUMMA 2017". *Hungarian Journal of Minority Studies* 2:103–135.
- Tóth-Biró Marianna (2022): Jégtörőből a semlegesség gleccsere: a kormány kommunikációja az orosz-ukrán háborúban, *Telex*, <https://bitly.ws/365HJ>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.
- Tóth-Biró Marianna és Klág Dávid (2022): Orbán: Magyarország nem tud katonákat nélkülözni más országnak, *Telex*, <https://bitly.ws/365HR>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.

Török László (2022): Kiütéssel nyert a Fidesz, padlót fogott az ellenzéki összefogás, *24.hu*, <https://bitly.ws/365HW>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.

YouTube (2022): Fideszes kampányzáró: Zelenszkij egy bohóc, és Márki-Zay a magyar Zelenszkij, <https://bitly.ws/365I4>, utolsó hozzáférés: 2023.12.15.

PEACE AT ALL COSTS: HUNGARIAN FOREIGN POLICY DISCOURSE AND THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Abstract

The war in Ukraine has challenged the fundamentally pro-Russian and anti-Ukrainian Hungarian government policy. Before the war, the Hungarian government utilized the discourse of the uncorrupted East and the declining West. In this paper, I assume that the Hungarian government effectively incorporated its discourse of the Russian-Ukrainian war into its earlier anti-Western framework. Similarly, there is a continuity in the principles of Hungarian foreign policy previously applied and pronounced by Orbán (protection of sovereignty and national interest, pragmatism, mutual respect, and the cost-benefit principle).

Keywords: Hungary, Russia, Ukraine, discourse